

A kreditrendszerrel – könyvtáros szemmel

*Tanácskozás az esztergomi
Vitéz János Római Katolikus Főiskolán*

Az esztergomi VJTKF közművelődési tanszéke ez év január 27–28-án is megszervezte az ország pedagógusképző főiskolái közművelődési könyvtáros oktatóinak hagyományos, immár másfél évtizedes múltra visszatekintő tanácskozását.

A tanácskozást dr. Gaál Endre, a főiskola főigazgatója nyitotta meg, majd dr. Rádl Katalin főtanácsos, az OM főosztályvezető-helyettese tájékoztatta a résztvevőket a felsőoktatás időszerű kérdéseiről. A plenáris ülés következő előadója F. Tóth Mária, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának főtanácsosa volt, aki a közművelődésben dolgozók szervezett továbbképzési lehetőségeit tekintette át. Az első nap záróelőadását dr. Visy Csaba egyetemi tanár (JATE), az Országos Kredittanács tagja tartotta *A kreditrendszer bevezetésének időszerű kérdései a pedagógusképző főiskolákon* címmel. Ismertette a kreditrendszer lényegét, alapelveit, bevezetésének célját, határidejét, továbbá az ebből az intézményekre háruló feladatokat. Kitért a képesítési rendelet kreditrendszerhez való igazításának, a tantárgyak felülvizsgálatának, a tantervek és a szabályzatok véglegesítésének, a hallgatók adatait naprakészen tartalmazó számítógépes nyilvántartási rendszer bevezetésének alapvető feltételeire. Ismertette a fenti feladatok megoldásának időrendjét, ill. a szükséges lépések sorrendjét. A rendszer bevezetésének végső határideje 2002. szeptember 1.

Szükségét érezzük, hogy az alábbiakban összefoglaljuk a kreditrendszer lényegét. A kreditrendszer a hallgatói munka mennyiségi és minőségi értékelését szolgálja, lehetővé téve a hallgatók nagyobb mobilitását – kivételes esetben – az intézményen belül az egyes szakok, általában pedig az intézmények (egyetem–másik egyetem, egyetem–főiskola–egyetem, főiskola–másik főiskola, illetve hazai és külföldi felsőoktatási intézmény) között; továbbá azt, hogy bizonyos tárgyakat vagy modulokat más felsőoktatási intézményben teljesítsenek (áthallgatás). El kell viszont kerülni azt, hogy ez szemezgetéshez, megszerkesztetlen, eklektikus egyéni tanulmányi programok létrejöttéhez vezessen. Ezért bizonyos előtanulmányi köztöltés indokolt: hogy ti. valamely tárgy felvételének mely tárgy(ak) elvégzése a feltétele. A jól működő kreditrendszer viszont alkalmas arra, hogy a hallgatók jól felépített egyéni tantervek birtokában, kreatívan tervezzék meg tanulmányaikat; egyben elkerülhetővé teszi az év- vagy félévvesztést; hozzájárulhat az intézmények, ill. szervezeti egységeik munkájának jobb átláthatóságához, s elősegíti az intézmények és az oktatók közötti versenyhelyzet kialakulását.

A kredit egy (kötelező, kötelezően vagy szabadon választott) tantárgy egy szemeszterre vagy akadémiai évre jutó ún. kontakt óráinak (előadás, szeminárium, óra, laboratórium, stb. gyakorlat) száma + a hozzárendelt, egyéni munkára fordított

idő, ami az intézmény szintjétől (egyetem – főiskola), a szak jellegétől (természettudományos – bölcsész) függően kontakt óránként 2-3 óra lehet.

Harminc óra munkamennyiség tesz ki egy kreditpontot; egy szemeszter konvencionálisan 30, egy akadémiai év 60 kreditpont teljesítését igényli, tehát összesen mintegy 900, illetve 1800 „munkaórát”. Hat féléves, egyszakos főiskolai diplomával záruló („bachelor degree”) képzés 180, nyolc féléves, egyszakos egyetemi diplomát nyújtó („master degree”) pedig 240 kreditpontot testesít meg. A szigorlatok és a szakdolgozat (diplomamunka), valamint a szakmai gyakorlat ugyancsak meghatározott (-ható) kreditpontot ér. Kreditpont viszont csak az érdemjeggyel záruló (vizsga-, vagy gyakorlati jegy) stúdiumra jár. Így egy félév során a hallgató a szemeszterre előírányzott 30 kreditpontnál többet vagy kevesebbet is összegyűjthet (szemeszter = a féléven belül a szorgalmi időszak; félév = szemeszter + vizsgaidőszak).

A kreditrendszer felveti a tantárgyi akkreditáció szükségességét is: annak a vizsgálatát, hogy a különböző intézményekben mely tárgyak tartalma és milyen arányban fedi le egymást. Ennek mértéke minimálisan 75%-ban határozható meg.

Ugyancsak meg kell határozni, hogy egy szak elvégzéséhez mely tárgyak felvétele kötelező; melyek a kötelezően s melyek a szabadon választható tárgyak; mekkora lehet az általános műveltséget közvetítő, „értelmiségi képzést szolgáló” vagy más tárgyak (pl. testnevelés) aránya és kreditértéke. A hallgatói kedvezmények kiszámításakor minőségi mutatók is figyelembe veendőek, pl.:

$$\text{kreditindex} = \frac{\Sigma (\text{kredit} \times \text{érdemjegy})}{30}$$

vagy:

$$\text{súlyozott átlag} = \frac{\Sigma (\text{kreditpont} \times \text{érdemjegy})}{\text{kreditpont}}$$

amelynek értéke (pl. 2,0 v. 2,5) meghatározható mint az oklevél megszerzésének feltétele; ugyanez a számítás esetleg elvégezhető különböző mérési pontokon is, mint pl. a képzés fältávján vagy az abszolutórium megszerzésékor.

A Magyarországon bevezetésre kerülő kreditrendszernek az Európai Kreditáviteli Rendszerhez (ECTS) kell alkalmazkodnia, ez azonban nem jelenti a csatlakozó országok hagyományainak és az egyes országok intézményei önállóságának teljes feladását, hanem csak az alapelvek elfogadását annak érdekében, hogy a hallgatói teljesítmények mérhetőek és egybevetethetőek legyenek. Az intézményeknek igen nagy önállóságuk marad a kreditakkumuláció (a kreditpontok összegyűjtésének) szabályozása, a félév vagy a tanév, esetleg hosszabb tanulmányi időszak (pl. 4 félév) során kötelezően megszerzendő kreditpontok minimumának előírása stb. terén. Az OM szándéka a tanárképzést illetően a dualitás (főiskola – egyetem) fenntartása és a kétszakosság preferálása. Tartalmi téren a képesítési követelmények meghatározása, formai vonatkozásban a kreditrendszer bevezetése a cél. Mindehhez a normatív támogatás rendszere biztosítja a hátteret.

*

A második napon két szekcióban folytatta munkáját a konferencia: *A közművelődésben* dr. Rubo (debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem művelődéstudományi és felnőttnevelési tanszéke vezetőjének irányításával, a könyvtárosiban dr. Sebestyén Györgynek, az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtár- és információtudományi tanszékvezetőjének vitaindító előadását követően tárgyalták meg a résztvevők a kreditrendszer bevezetésével kapcsolatos feladatokat és sajátos problémákat a két szakterületen.

A könyvtárosi szekció munkájában részt vett dr. Pálvölgyi Mihály a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, dr. Sonnevend Péter és Mándl Erika a kaposvári Csokonai Vitéz Mihály főiskolai kar, Endresz Katalin a Zsámbéki Katolikus Tanítóképző Főiskola, dr. Goda Éva a debreceni Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Torzsai Tamás és Masler Jenő az esztergomi Vitéz János Római Katolikus Tanítóképző Főiskola képviselőiben.

Sebestyén tanár úr átfogó, ugyanakkor a részletekre is kitérő, igen informatív bevezető előadása foglalkozott az ELTE bölcsészettudományi szakág képesítési követelményei kidolgozásának szempontjaival, különös tekintettel a kreditértékeknek a bölcsészettudományi (nem tanári) tanulmányokhoz való hozzárendelésére, valamint az egyetemi és főiskolai képzés tartalmi és formai megfeleltetésének kérdéseire.

Magyarországon jelenleg három intézményben folyik könyvtáros-informatikus képzés egyetemi szinten: Budapesten az ELTE Bölcsészettudományi Karán 50 éve, Debrecenben a KLTE Matematikai Intézetének szervezeti keretében, és legújabban a szegedi JATE-n, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolával együttműködésben. Főiskolai szinten ugyanez négy tanárképző főiskolán történik: Budapesten az ELTE Tanárképző Főiskolai Karán, Szombathelyen, Nyíregyházán és Egerben, valamint több tanítóképző főiskolán, így Kaposváron, Debrecenben, Baján, Zsámbékon és Esztergomban (ez utóbbi helyen nem önálló szakként, hanem a művelődésszervező szak specializációjaként, könyvszakmai képzéssel kombinálva).

Az ELTE-n nappali és kiegészítő tagozaton három szakirányban (történeti, informatikai, menedzser) képeznek könyvtárosokat.

Az átjárhatóság „de facto” eddig is megvolt – bizonyos korlátokkal – a tanárképző főiskolák és az egyetemek között, ezt a kreditrendszer lényegében „de jure” is elismeri.

A szakos képesítési követelmények kidolgozása és a kreditrendszerhez történő adaptálása céljából munkacsoport alakult, amelynek javaslattevője Monok István, a szegedi JATE tanszékvezetője (majd az OSZK főigazgatója is), tagjai: Sebestyén György (ELTE), Bényei Miklós (KLTE), Kis-Tóth Lajos (egri Esterházy Károly Tanárképző Főiskola), Szabó Sándor (ELTE Tanárképző Főiskolai Kar) és Pálvölgyi Mihály (szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola).

A munkacsoport 1999. január 28-i kelettel a következő képzési célt fogalmazta meg:

„Olyan könyvtári és tájékoztatási szakemberek képzése, akik korszerű könyvtári és informatikai elméleti, gyakorlati és történeti ismeretekkel rendelkeznek, s ezek birtokában képesek a különböző könyvtártípusok, valamint a szaktájékoztatási feladatokat végző intézmények, vállalatok, intézményi részlegek felső szintű képzettséget igénylő munkaköreinek ellátására.

A végzett hallgatók képesek lesznek a különböző információhordozók, a külföldi és a hazai, a magyar és az idegen nyelvű dokumentumok gyűjtésére, analitikus és szintetikus feldolgozására, tárolására és rendszerezett, szervezett közreadására; a könyvtári munka és tájékoztatási tevékenység szervezésére és fejlesztésére, a hazai és külföldi kapcsolatok építésére, könyvtári és információs intézmények, szervezetek vezetésére, irányítására, menedzselésére. Felkészültek lesznek az információk társadalmi hasznosítására, információs szolgáltatások előállítására, tervezésére, szervezésére és működtetésére, számítógépes szakirodalmi információs rendszerek alkalmazására, adaptálására és fejlesztésére; az információs politika irányításában az információ gazdaságtanának, pénzügyi és jogi szabályozásának, valamint szabványosításának a végzésében való részvételle.”

Az oklevélben szereplő végzettség főiskolai szinten „könyvtáros informatikus”, egyetemi szinten „okleveles könyvtáros informatikus”.

A képzési idő mind a főiskolán, mind az egyetemen 8 félév (a főiskola esetében ezt a kétszakosság indokolja).

Mindkét oktatási szint esetében vannak olyan stúdiumok, amelyek általánosan kötelezőek ugyan, de nem diszciplinárisak, illetőleg – a főiskolai szinten – közősek a másik szakkal, így a szakmai kreditek kiszámításánál nem vehetők figyelembe.

A főiskolai és az egyetemi képzési szint egybevetése a kredit tükrében:

	FŐISKOLA	EGYETEM
<i>Szakos összóraszám:</i>	1200	1350
<i>Diszciplináris kredit:</i>	98	150
<i>Ebből</i>		
<i>a szakdolgozatra eső kredit:</i>	15	25
<i>az egy szigorlatra eső kredit:</i>	2	4
<i>az összes szigorlat kreditmennyisége:</i>	4	8
<i>az előadásokhoz rendelt kreditek mennyisége:</i>	33	58
<i>a szemináriumokhoz rendelt kreditek mennyisége:</i>	36	49
<i>a gyakorlatokhoz rendelt kreditek mennyisége:</i>	10	10
<i>A kontakt órák átszámítási kulcsa munkaórára:</i>	1:2	1:3
<i>Az elméleti és a gyakorlati stúdiumok aránya:</i>	41/59%	50/50%
<i>A képzés főbb tanulmányi területei és azok aránya:</i>		
– <i>alapozó ismeretek:</i>	15% – 15 kreditpont	16% – 24 kr.pont
– <i>szakmai ismeretek:</i>	75% – 73 kreditpont	77,4% – 116 kr.pont
– <i>szakmai gyakorlat:</i>	10% – 10 kreditpont	6,6% – 10 kr.pont
<i>Összesen:</i>	100% – 98 kreditpont	100% – 150 kr.pont

A diszciplináris tárgykörök heti óraszama és kreditértéke

<u>Alapképzés</u>	26	2 kredit (előadás)	26	3 kredit
Bevezetés a könyvtári és informatikai ismeretekbe				
A kommunikációelmélet alapjai	1ó	1 kredit (előadás)	1ó	1 kredit
Olvasásszociológia, -pedagógia, -pszichológia	2ó	2 kredit (előadás)	4ó	6 kredit
	3ó	2 kredit (szeminárium)	–	–
A számítástechnika alapjai	4ó	4 kredit (szeminárium)	4ó	5 kredit
Írás-, könyv- és sajtótörténet	4ó	4 kredit (előadás)	6ó	9 kredit

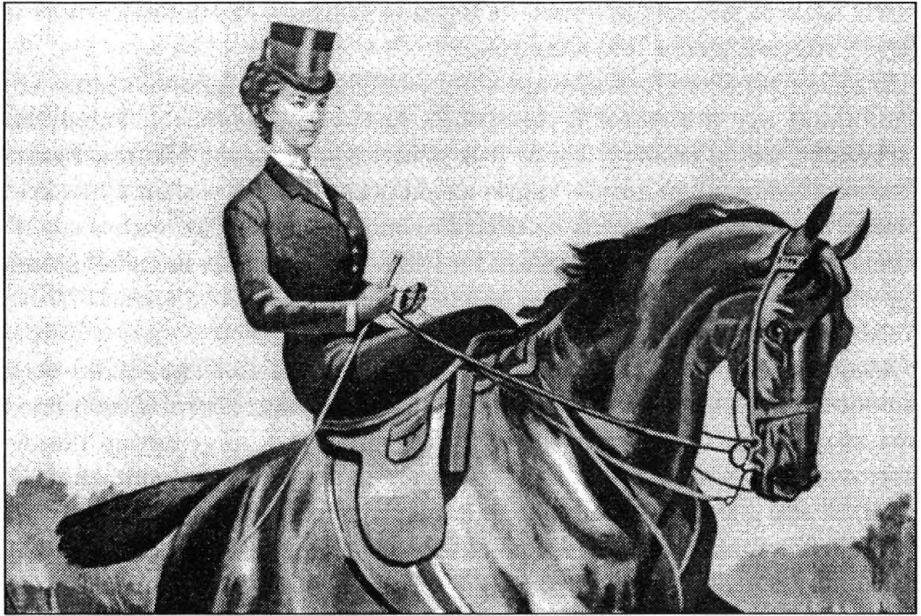
	FŐISKOLA		EGYETEM	
Szakmai ismeretek				
Dokumentumleírás	2ó	4 kredit (előadás)	4ó	6 kredit
	6ó	4 kredit (szeminárium)	4ó	6 kredit
Osztályozási rendszerek, információkereső nyelvek	2ó	4 kredit (előadás)	4ó	6 kredit
	6ó	4 kredit (szeminárium)	4ó	6 kredit
Könyvtáratan	2ó	4 kredit (előadás)	4ó	6 kredit
	6ó	4 kredit (szeminárium)	6ó	6 kredit
Könyvtári menedzsment	2ó	2 kredit (előadás)	2ó	3 kredit
	2ó	2 kredit (szeminárium)	2ó	3 kredit
Tájékoztató, információforrások	2ó	4 kredit (előadás)	4ó	6 kredit
	6ó	4 kredit (szeminárium)	4ó	5 kredit
Információelmélet, adatbázis-építés, könyvtárgépesítés	2ó	4 kredit (előadás)	4ó	6 kredit
	6ó	4 kredit (szeminárium)	4ó	6 kredit
Információs rendszerek és történetük	2ó	2 kredit (előadás)	4ó	6 kredit
	2ó	2 kredit (szeminárium)	4ó	6 kredit
Szakszeminárium	6ó	6 kredit (szeminárium)	9ó	6 kredit
400 órás gyakorlat különböző könyvtár típusokban	10ó	10 kredit (gyakorlat)	10ó	10 kredit

A kötelező szigorlatok száma mind a főiskolai, mind pedig az egyetemi képzésben 2, és pedig:

- Könyvtár I.: történeti alapok, dokumentumleírás, könyvtáratan, osztályozás;
- Könyvtár II.: tájékoztatás, könyvtári menedzsment, informatikai tárgyak.

Mint a fentiekből látható, a főiskolai és az egyetemi szintű képzés tárgykörei azonosak, eltérés a megközelítés-, illetve a tárgyalásmódban van: az egyetemi szintű képzésben a tudományos, elméleti igényű tárgyalásmód nagyobb súlyt képvisel, egyben az önálló kutatómunkára való felkészítés és a nemzetközi kitekintés elősegítése is. A bölcsészettudományi szakág képesítési követelményeit kidolgozó bizottság állásfoglalása szerint a két képzési szint közös ismeretanyaga a főiskolai képzés tananyagának 70-80%-át, az egyetemi képzésének 60-70%-át teszi ki. Az intézmények szabadságfoka lehetővé teszi, hogy a kötelezően közös alapozó és szakmai ismereteken túl a hallgatók plusz tehervállalásával különböző irányú specializációk is induljanak, mint pl. iskolakönyvtárosi, informatikai, könyvtártörténeti stb.

Amennyiben a könyvtáros-informatikus szakos képesítési követelmények javasolt szövege elfogadást nyer és hatályossá válik, mind az intézmények (tanszékek), mind pedig a hallgatók számára egyértelműbbé lesznek az intézmény-, illetve a szintváltás és az áthallgatás feltételei. Megoldatlan marad viszont a tanítóképző főiskolákon folyó könyvtárosképzés viszonya a tanárképző főiskolákon, illetve az egyetemeken folyóhoz, valamint a képesítési követelményekben javasolt etalonokhoz viszonyítva. A gondot nem az okozza, mintha a tanítóképző főiskolák egy harmadik felsőoktatási szintet képviselnének (a magyar felsőoktatási intézményi struktúra csak kettőt ismer: egyetemet és főiskolát), és többnyire még az sem, hogy az azokon folyó képzés színvonala feltétlenül alacsonyabb lenne, hanem elsősorban a mennyiségi faktorok egybevetése teremt számukra kedvezőtlen helyzetet. Bár már a legtöbb tanítóképző főiskola nem tiszta profilú: a tanító szakkal szakpárban más szakos képzést is folytat, a tanítóképzés tartamának nyolc félévre történt felemelése és az ún. műveltségi területek kötelező felvétele (a NAT korábban deklarált céljainak megfelelően a 6–12 éves korosztály számára képeznek pedagóg-

gusokat) szinte lehetetlenné teszi, hogy a főiskolák számára előírt kreditmennyiség megszerzését biztosítani tudják hallgatóik számára. Nehezen indokolható, hogy míg a tanárképző főiskolákon 8 félév alatt két szakból szerezhettek diplomát a hallgatók, és elegendő órakeret marad a könyvtáros-informatikus szak elvégzéséhez szükséges kreditmennyiség megszerzésére, addig a tanítói szak igen magas képzési ideje alatt ez nem lehetséges, és így a végzett hallgatók csak tanárképző főiskolákon egészíthetik ki tanulmányaikat, ami jogi értelemben nem jelent magasabb szintű végzettséget, így a vonzereje is mérsékelt. Az egyetem kiegészítő tagozata eddig sem tanúsított fogadókészséget irántuk, és ez a jövőben még inkább erősíteni fogja a tanítóképző főiskolákon folyó könyvtárosképzés zsákutca jellegének a veszélyét. Érdeemes volna ennek a jelentős számú intézményt és még inkább hallgatót érintő képzési formának a szerepét, helyzetét és lehetőségeit újra-gondolni.

Hadd tegyem hozzá: intézményünk, az esztergomi VJTKF még sajátosabb helyzetben van, mert könyvtáros-könyvszakmai képzést a művelődésszervező szak egyik specializációjaként folytat, bár ezidőszerint nem a tanítói, hanem a kommunikáció (újságírás) szakkal szakpárban.

Torzsai Tamás

Felhasznált dokumentumok:

RÉFFY József: Kreditrendszer. – Miről beszéljenek az OKT tagjai az intézmények meg-látogatásakor? Bp. 1999. Sokszorosítottványok.

Szakos képesítési követelmények javasolt szövege: Könyvtáros informatikus. Javaslatte-vő: MONOK István. 1999. jan. 28.

A bölcsészettudományi szakág képesítési követelményeit kidolgozó munkabizottság (iránymutatása). Bp. 1999. jan. 14.